

PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU

doc. PaedDr. Vlasta Cabanová, PhD., LS 2021

(4. 3. 2021)

UŽ VÍME:

Co ná čeká počas semestra, jaké jsou organizační pokyny k zabezpečení, jaký je obsah a postup při řešení korespondečních úloh, + máme za sebou propedeutický vstup v kontexte obecní pedagogiky

TÉMATICKÉ OKRUHY které náš čekají

- **Pedagogika volného času** – historický kontext, postavení v systéme věd, renesance problematiky volného času v současnosti,

Terminologie: charakteristika, polovolný čas, vázaný čas, polovýchovní čas, vol. čas ako komodita a vyjadrení statusu.

- **Determinanty volnočasového chování.** Vývoj zájmové činnosti u jednotlivca. Možnosti volnočasové intervence.
- Rozvoj osobnosti vychovávaného jedince při volnočasových aktivitách (zážitková pedagogika)
- **Výchova mimo vyučování** – funkce, cíle, dimenze, současné pojetí.
- Metodika herních činností – vybrané oblasti pg. usměrnování, vedení a řízení her.
- **Sociální prostředí výchovných zařízení** – domov mládeže, dětské domovy, školní družina a školní klub.
- Intencionální a funkcionální formy výchovy ve vybraných volnočasových zařízeních - domov mládeže, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež.
- **Volný čas seniorů** – charakteristika, význam, metodika, preventivní význam.
- **Osobnost pedagoga volného času** – typologie, kompetence, rizika spojená s vychovatelskou činností.

CO SE MAJÍ STUDENTI NAUČIT?

Témy -- porozumět a nadobudnúť znalosti a naučit se cílene pozitivne ovlivňovať a organizovať volnočasové aktivity.

KORRESPONDENČNÍ ÚKOLY

1. Úloha je napísaní úvodu k sem. práci **PROŽIVÁNÍ VOLNÉHO ČASU** vo forme **eseje**:

ČO MI DAL VOLNÝ ČAS V ČASE CORONA KRÍZY (sebareflexívna technika). Vypracovanie + a - Vášho prožívání volného času v tomto období. V čom mne zmenilo tohle období cca jedného roku? (v oblasti postojov, hodnot, režimu dne, životosprávy a pod. Rozsah 2 - max. 3 strany. Termín: písomné odovzdanie až po spracovaní ďalších 2 častí, na najbližšiu prednášku si prinést len poznámkovo spracovaný koncept.

2. část: *zapisujete si denne* SELFMONITORING – zápis do pozn. bloku vždy večer pred spaním (ex post facto) po dobu 4 týždňov všech voľnočasových aktivít (aktivita na max. 5 - 6 minút). Vytvoríte si časový snímok, koľko minút denne, analyzujem všetky voľnočasové činnosti : koľko hodín (minút) pozerám TV; pozerám do mobilu; pri PC na chate, rozprávam sa (face to face) s rodičmi; so svojimi deťmi; s partnerom/-kou, čtení (knihy súvisící s profesí, beletrii motivační, časopisy), píšu si denník, lúštim krížovky a venuji se koníčkum (hobby) ...uvést konkrétne. Iné činnosti a aktivity Zapisujete denne aktivity doma v čase do **1. 4. 21.**

3. *pozorovací část první úlohy*: pokračovanie self-monitoringu voľnočasových činností s dôrazom na denné aktivity len **vo vonkajšom prostredí počas nejméne jedného týdne** (koľko minút ze dne sem vonku na čerstvom vzduchu).

Šport - kultúra – technika.

4. analytická část: komparace a vyhodnocení **porovnání** aktivit: **vypočítaní podílu pasívniho a aktívniho (polovolného) ale i** prožívání volného času (**vyhodnocení času od 26.2. - do 11. 4. 21**).

Záver: Vyhodnotenie stavu. Nastavení zrcadla vlastných očakávaní + komparace , čo z toho (které aktivity), čo delám v súčasnosti jsem se naučil v detstve, které aktivity z toho, co delám teď, jsem se naučil od starí rodiču.

(+/- ako sa to zmenilo v priebehu 1-5 rokov dozadu + vyhodnotenie času : **kolik z co toho, co delám ve volném čase delám skutečne rád/rada**. Nové cíle: čo chcem zmeniť robiť viac, čo chcem naučiť svoje deti (plánovanie, ciele). Termín odovzdania (zaslania na *meil* **najneskôr 14. 4. 21** a prezentácie práce na kolokviu.

2. KORESPONDENČNÍ ÚLOHA: projekt **LETNÝ TÁBOR**

Som poverený vedúci letného tábora.

Musím si písomne pripraviť:

- Časový harmonogram letného tábora.
- Plán činnosti.
- Režim dne v letnom tábore.
- Spôsob výberu a manažerské organizovanie práce vedúcich oddielov, plán služieb + hospodára a zdravotníka.
- Klíč na vytvorenie a pomenovanie oddielov:
- Vypracovanie hl. pravidiel prevádzky tábora.
- Nástenka a iné formy oznamovania.
- Systém oceňovanie výkonov a odmien.
- Podrobne spracovať na jeden deň v letnom tábore , príprava celotáborovej hry (postup, časový rozpis, finančné náklady);
- Budem viesť jeden záujmový krúžok v oddieli so zameraním na ... (čo viem najlepšie?) s aktivitami pre deti na dva týždne.
- Termín: **29.4.2021** (prezentace na stretnutí 30. 4. predstavenie projektu a diskusia)

CO NÁS ČEKÁ DNES ?

OBSAH PREDNÁŠKY

- OPAKOVÁNÍ , OTÁZKY
- TERMINOLOGIE PVČ
- DISKUZE

• **ÚLOHA 1: CHARAKTERIZUJTE VZTAHY!**

1. JAKÝ JE VZTAH EDUKACE A VÝCHOVA, KTERÝ JE ŠIRŠÍ?

2. AKÝ JE VZTAH VZDELÁNÍ A VZDELÁVÁNÍ?

3. JAKÝ JE VZTAH VÝCHOVA A SEBAVÝCHOVA?

4. JAKÝ JE VZTAH VYUČOVÁNÍ A UČENÍ ?

5. JAKÉ JSOU ÚROVNE SEBAPOZNÁNÍ?

**ÚLOHA 1: CHARAKTERIZUJTE ODLIŠNOSTI
FORMÁLNE VZDELÁVANIE – NEFORMÁLNE VZDELÁVANIE –
INFORMÁLNE VZDELÁVANIE! (UVEĎTE PRÍKLAD)!
KAM PATRÍ PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU?**

FORMÁLNA EDUKÁCIA

- JE HIERARCHICKY ŠTRUKTUROVANÁ
- JE TO CHRONOLOGICKÝ VZOSTUPNÝ SYSTÉM (OD PRIMÁRNEHO PO TERCIÁLNY STUPEŇ)
- PREDSTAVUJE VŠEOBECNÉ A ODBORNÉ ŠTUDIJNÉ PROGRAMY A INŠTITÚCIE POSKYTUJÚCE ODBORNÚ PRAX.

INFORMÁLNE VZDELÁVANIE – EDUKÁCIA (INFORMAL LEARNING)

- NEINŠTITUCIONÁLNE VZDELÁVANIE
- JE CELOŽIVOTNÝM PROCESOM
- JE PRIRODZENOU SÚČASŤOU KAŽDODENNÉHO ŽIVOTA.
- NA ROZDIEL OD FORMÁLNEHO A NEFORMÁLNEHO VZDELÁVANIA SA
NEMUSÍ BYŤ ZÁMERNÉ.

TRENDY SÚČASNEJ ŠKOLY – OSLABOVANIE POZÍCIE FORMÁLNEHO VZDELÁVANIA

A. EXTRAPOLÁCIA (AKO BUĎ UDRŽIAVANIE BYROKRATICKY RIADENÝCH ŠKOLSKÝCH SYSTÉMOV –UDRŽÍ SA TRADIČNÝ MODEL VEREJNEJ ŠKOLY, ALEBO ROZŠÍRENÉ UPLATŇOVANIE) TRHOVÉHO MODELU VO VZDELÁVANÍ (PRIVATIZAČNÝ MODEL ŠKOLY).

B. RESCHOLARIZÁCIA (ŠKOLY AKO HLAVNÉ STREDISKÁ SPOLOČENSKÉHO ŽIVOTA SOCIÁLNY MODEL ŠKOLY, ALEBO ŠKOLY AKO ORGANIZÁCIE NA ZÁMERNÉ A RIADENÉ UČENIE SA – MODEL UČIACEJ SA ŠKOLY).

C. DESCHOLARIZÁCIA (ÚPADOK ŠKOLSTVA V DÔSLEDKU NEZÁUJMU O UČITEĽSKÚ PROFESIU, ALEBO AJ NAHRADENIE ŠKOLSKÉHO VZDELÁVANIA SIEŤAMI UČIACICH SA V PODMIENKACH SPOLOČNOSTI INFORMAČNÝCH SIETÍ -TZV. MODEL UČIACICH SIETÍ).

	FORMÁLNE UČENIE (FORMAL EDUCATION)	NEFORMÁLNE UČENIE (NON-FORMAL EDUCATION)
CIELE	Dlouhodobé, založené na oficiálnom hodnotení, Uznanej certifikácii (vysvedčenie, diplom) VZŤAHUJEME K INŠTITÚCIÁM URČENÝM NA VZDELÁVANIE A ODBORNÚ PRÍPRAVU (UDEĽUJÚ OFICIÁLNE UZNÁVANÉ DOKLADY O NADOBUDNUTÍ KVALIFIKÁCIE). AKO OTVORENÝ, ALEBO UZAVRETÝ ŠK. SYSTÉM.	Krátkodobé, založené na špecifickom hodnotení bez oficiálne uznané certifikace, nebo dokladu. MÔŽE BYŤ UMOŽŇOVANÉ NA PRACOVISKU A V RÁMCI AKTIVÍT OBČIANSKÝCH ZDRUŽENÍ A ORGANIZÁCIÍ (NAPR. MLÁDEŽNÍCKE ORGANIZÁCIE, ODBORY A POLITICKÉ STRANY). ALE I PROSTREDNÍCTVOM ORGANIZÁCIÍ, KTORÉ BOLI VYTVORENÉ NA DOPLNENIE FORMÁLNYCH SYSTÉMOV VZDELÁVANIA (NAPR. VÝTVARNÉ, HUDOBNÉ, ŠPORTOVÉ KRÚŽKY, SÚKROMNÉ HODINY AKO PRÍPRAVA NA SKÚŠKY).
ČAS	Dlhé cykly, stupne studia	Krátke cykly, průběžné kurzy
OBSAH	Standardizované, vstupné akademické požadavky determinované klientelou	Individualizovaný, výstupné, praktické požadavky determinované klientelou
SYSTÉM	Institucionalizovaný, náročný na zdroje, prísne štrukturovaný, centrován na učiteľa	Vychádzajúci z okolí, blízky komunitě, šetriaci zdroje, flexibilný, centrován na učiaceho

« VÝCHOVA VO VOLNÉM ČASE PATŘÍ DO NEFORMÁLNÍHO UČENÍ !!! »

- AŽ 75 % VŠEHO LIDSKÉHO UČENÍ JE ZAHRNUTÉ**

V INFORMÁLNÍM UČENÍ !

ALE CO JE VOLNÝ ČAS?

- TERMINOLOGICKÁ NEJEDNOTNOSŤ
- NAJČASTEJŠIE AKO „ *ČAS PRE SEBA, KTORÝ ZOSTANE ČLOVEKU PO SPLNENÍ POVINNOSTÍ NA INDIVIDUÁLNU SEBAREALIZÁCIU PODĽA VLASTNÝCH KULTÚRNYCH POTRIEB A ZÁUJMOV*“
- V KONTEXTE EURÓPSKEJ KULTÚRY NA ROZDIEL OD ÁZIJSKEJ KULTÚRY JE TRÁVENIE VOĽNÉHO ČASU VIAZANÉ
 - **NA INÉ PROSTREDIE, NEŽ PRACOVNÉ.**
- JDE O ÚZKO OHRANIČENÚ DOBU, KTORÁ JE JEDNOTLIVCOVI K DISPOZÍCII Z CELKOVÉHO ČASOVÉHO VYMEDZENIA 24 HODÍN KTORÉ ZOSTANÚ JEDNOTLIVCOVI PO ODČÍTANÍ VŠETKÝCH NEVYHNUTNÝCH POVINNOSTÍ, KTORÉ MUSÍ VYKONÁVAŤ, AKO NAPR. ČASU VENOVANÉMU ZAMESTNANIU A , ČASU VENOVANÉMU STAROSTLIVOSTI O RODINU A DOMÁCNOSŤ, O VLASTNÉ FYZICKÉ POTREBY, VRÁTANE SPÁNKU.
- VOĽNÝ ČAS JE ČAS, KEDY NEVYKONÁVAME ČINNOSTI POD TLAKOM ZÁVÄZKOV, KTORÉ VYPLÝVAJÚ ZO SOCIÁLNYCH ROLÍ (A PRINÁŠA PRÍJEMNÉ ZÁŽITKY A USPOKOJENIE)

- Pracovní čas - sféra povinností
- Viazaný čas – rozšířená sféra povinností
- Polovoľný čas – úžitok i radosť
- Voľný čas – nezávislý čas

Výber voľnočasových aktivít koreluje s *kultúrnymi potrebami*

Jednotlivec výberom vyjadruje svoj vlastný **vnútorný zájem**.

VČ predstavuje **sebaaktualizačný priestor** v ktorom napĺňa individuálne potreby, túžby, ambície, a záľuby modifikujúci sa v priebehu biodromálnej dráhy v závislosti od vekových osobitostí i individuálnych potrieb.

Rozhodujúce je subjektívne prežívanie voľného času postoj ***chcem*** a ***môžem***, oproti povinnému **musím**.

- **Bázou prítlačivosti** tohto času je *sloboda*, ktorú jednotlivec má pri tejto voľbe má, keď môže rozhodovať človek sám a s ktorým môže slobodne disponovať. Záujmy človeka rozširujú možnosti sebaaktualizácie a sebarozvoja človeka.
- **Aktuálny výber** odráža **stav psychiky** .
- Prináša **sebauspokojenie, spokojnosť, radosť, pozitívnu náladu** a pod..
- Oblasť voľného času skrýva v sebe veľké **potenciálne možnosti rozvoja osobnosti**: obsah voľného času býva najčastejšie zameraný na oddych, regeneráciu fyzických a psychických síl, uvoľnenie po námahe z pracovných povinností, na rekreáciu, hry a zábavy, sociálne kontakty, záujmové a iné aktivity podľa individuálnych potrieb a záujmov.

Voľný čas skrýva aj *mnohé riziká vzniku sociálnej patológie* vznikajúce negatívnymi vplyvmi prostredia, napodobňovaním nevhodných vzorov, vytváraním nesprávnych postojov, modelov správania, ktoré často vedú k trestnej činnosti, kriminalite, drogovým a iným závislostiam (napr. trávením voľna pri hracích automatoch).

ASPEKTY volného času

- POLITICKÉ HLEDISKO.
- EKONOMICKÝ HLEDISKO.
- PRÁVNÍ HLEDISKO.
- PSYCHOLOGICKÝM HLEDISKO.
- PEDAGOGICKÉ HLEDISKO

FUNKCE VOĽNÉHO ČASU :

- **PREVENTÍVNA** (protistresové pôsobenie),
- **REGENERAČNÁ** (obnova duševných a fyzických síl po práci),
- **KOMPENZAČNÁ** (duševná hygiena),
- **REKREAČNÉ ČINNOSTI** prispievajú k odstráneniu únavy z vyučovania a regenerujú telesnú a psychickú výkonnosť žiaka (oproti odpočinkovým sú viac organizované) – napr. pobyt v prírode, športové aktivity, hry, pohybové, tanečné, hudobné aktivity.

ĎALŠIE FUNKCIE V.Č.:

- **SEBAREALIZAČNÁ** (PRIESTOR NA NAPŔŇANIE DUŠEVNÝCH POTRIEB, PESTOVANIE KONÍČKOV A ZÁĽUB PRIESTOR NA NAPŔŇANIE SNOV A AMBÍCIÍ),
- **SEBAPREZENTAČNÁ A IDENTIFIKAČNÁ** (PREJAV A UTVRDENIE SPOLUNÁLEŽITOSTI K URČITEJ SOCIÁLNEJ SKUPINE, ČI SPOLOČENSKEJ VRSTVE), VÝCHOVNO-VZDELÁVACIU (ROZŠIRUJE A PREHLBUJE OBZOR JEDNOTLIVCA),
- **SOCIÁLNA** (SPOLOČNÉ VOĽNOČASOVÉ AKTIVITY V RODINE, S PRIATEĽMI UPEVNŇUJE KONTAKTY, SOCIÁLNE VÄZBY S OSTATNÝMI),

OBSAHOVÉ ZAMĚŘENÍ PEDAGOGIKY VOLNÉHO ČASU

V RÁMCI OBORU „PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU“ SE MŮŽEME ZAMĚŘIT NA ČTYŘI PRAKTICKÉ OBLASTI:

- **PEDAGOGICKÁ POMOC** (POMOC JEDNOTLIVCŮM A SKUPINÁM PŘI PROŽÍVÁNÍ VOLNÉHO ČASU)
- **METODICKÁ POMOC** (DIDAKTIKA, PŘÍPRAVA PROGRAMU)
- **MANAGEMENT VOLNÉHO ČASU** (VYTVÁŘENÍ ORGANIZAČNÍCH PODMÍNEK PRO VOLNOČASOVÉ AKTIVITY)
- **VOLNOČASOVÁ POLITIKA** (POLITICKÉ PŘEDPOKLADY PROŽÍVÁNÍ VOLNÉHO ČASU OBČANŮ)

VŠECHNY TYTO SMĚRY VYCHÁZÍ Z OBECNÝCH POZNATKŮ O VOLNÉM ČASE (VĚDY O VOLNÉM ČASE).

HISTORICKÝ KONTEXT VOLNÉHO ČASU

STAROVEK -Starí Gréci pokladali **voľný čas (scholé) za mieru ľudského šťastia.**

- Voľný čas ako výsada (Táles, Platón, Aristoteles, Plutarchos)

scholé“ ako čas pre seba - slovo scholé okrem toho, že znamenalo voľný čas a odpočinok, predstavovalo čas aj určený na vzdelanie, školu. , že G. Toti v diele *Tempo libero* (Rím 1961) uvádza, že v staroveku bol význam slova **scholé** väčší.

Odvodený výraz „*scholastikós*“ by sa dalo v dobovom kontexte preložiť ako záhaľčivý, nezamestnaný a *scholastés* ako nečinný.

- **VOĽNÝ ČAS ZAHŔŇA ŠŤASTNÝ ŽIVOT, BLAŽENOSŤ A SLASŤ - DOSTÁVA SA TÝM, ČO MAJÚ VOĽNÝ ČAS A NIE TÝM, ČO PRACUJÚ.**

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA

- HOFBAUER, B.: *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 176 s. ISBN 80-7178-927-5
- KRATOCHVÍLOVÁ, E. a kol.: *Úvod do pedagogiky*. Trnava: Pedagogická fakulta TU, 2007. ISBN 978-80-8082-145-6
- PÁVKOVÁ, J. : *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. 224 s. ISBN 978-80-7367-423-6
- PRUCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. : *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1998

Program VZDELÁVANIE PRE 21. STOROČIE (4 hlavné piliere vzdelávania)

Medzinárodná komisia UNESCO (*Delorova správa*) **vymedzila základnými procesmi učení se**

- Učiť se **poznávať**
- Učiť se **konať**
- Učiť se **žiť spoločne**
- Učiť se **byť autentickou osobnosťou**
(1998)

**OTÁZKA NA STRETNUTÍ : CO PRO MNE ZNAMENÁ SEBEROZVOJ
A SEBANAPLNENÍ?**